

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТІ ЛІЗИНГУ

Анотація. На основі узагальнення існуючих підходів до визначення суті лізингу, представлено авторський власний підхід до розгляду лізингу виходячи із сутності та форми його прояву по відношенню до кожного суб'єкту лізингових відносин

Ключові слова: лізинг, оренда, кредитні відносини, зміст, форма

I. Вступ. В умовах розвитку ринкових відносин в Україні суб'єкти підприємницької діяльності стикаються з різноманітними проблемами. Не дивлячись на те, що в Україні ринкові економічні умови розвиваються на протязі 10 років, існує ще немало наслідків директивної системи господарювання. Одним з таких наслідків є застаріла матеріально-технічна база, що пов'язано в першу чергу з нестачею вільних фінансових коштів у переважної кількості підприємств. Стрімкий розвиток економіки та жорстка конкуренція як на внутрішньому так і на зовнішніх ринках вимагають підтримання належного сучасного технічного та технологічного рівня озброєння підприємств заради підтримання високої конкурентоспроможності. На сьогодні основними перепонами на цьому шляху є відсутність у підприємств достатньої кількості власного капіталу, недоступність кредитних ресурсів та високі кредитні ставки. За таких умов вирішенням проблеми оновлення основних засобів на підприємствах може стати залучення до господарської діяльності такого фінансового інституту, як лізинг, який на думку фахівців має перспективи стрімкого розвитку в Україні найближчим часом.

Вирішенню проблеми впровадження лізингу займаються багато дослідників [3, 5, 10, 12]. Але не дивлячись на це, єдиної точки зору, що однозначно розкривала би сутність лізингу серед цих вчених не існує. Різноманіття та супе-

речливість поглядів обумовлено складністю та багатогранністю даної економічної категорії. На наш погляд, багатофакторний характер лізингу потребує впорядкування накопичених знань, виявлення в ньому загальних та особливих ознак та властивостей, що відрізняють його від суміжних економічних явищ та процесів. Тому розробка комплексного підходу до визначення сутності лізингу на сьогодні є актуальною проблемою.

II. Постановка завдання. Метою даної роботи є теоретичне дослідження й узагальнення різних поглядів на сутність лізингу та розробка власного підходу до розгляду лізингу виходячи із сутності та форми його прояву по відношенню до кожного суб'єкту лізингових відносин. В процесі дослідження використовувались загальновідомі методи аналізу та синтезу.

III. Результати. Проведене нами теоретичне дослідження існуючих точок зору різних економістів на сутність лізингу дозволяє систематизувати найбільш поширені.

Так одні економісти розглядають лізинг як вид підприємницької діяльності [12]. Ця точка зору заснована на тому що лізингові компанії створюються спеціально для здійснення лізингової діяльності, тобто для них вона є основною діяльністю, тією метою з якою створювалось підприємство. Дана обставина дозволяє виділити лізинг як окремий вид бізнесу – вид підприємницької діяльності.

Ряд економістів ототожнюють лізинг з орендою. Зокрема Васильєв Н.М. [1] стверджує що між лізингом та орендою та лізингом принципових відмінностей немає. Якщо оренда являється родовим поняттям, то лізинг є видовим [. Схожої точки зору додержується Гончарова Н.В. та Сологубова Л. [4, 11].

Інші економісти ототожнюють лізинг з формою кредитування. На думку Кузьміна В. [8] лізинг являє собою вкладення коштів на поворотній основі в основний капітал. Ця точка зору заснована на відповідності принципів кредитної угоди принципам лізингової угоди, а саме терміновості, зворотності, платності.

Крім того, лізинг можна розглядати як вид інвестиційної діяльності [10].

Сутність інвестиційної діяльності полягає у придбанні та реалізації необоротних активів, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів. Оскільки лізингодавець та лізингоодержувач оперує з капіталом не в грошовій, а у виробничій формі, лізинг зовні схожий з інвестиційною діяльністю.

Деякі економісти бачать у лізингу спосіб придбання обладнання. Так на думку Штельмаха В.[15] механізм лізингової угоди є альтернативним способом придбання основних засобів, який заснований на поділі права власності та права користування.

Також лізинг можна розглядати як метод фінансування. Саме на цьому наголошує Черваньов Д.М. [14], стверджуючи що лізинг використовується як метод фінансування реальних інвестиційних проектів.

Газман В.Д. [3] розглядає лізинг як комплекс економіко-правових відносин, які виникають у зв'язку із реалізацією договору лізингу, в тому числі і в зв'язку з придбанням предмета лізингу.

У літературі зустрічаються тлумачення лізингу як комплексу майнових відносин. Івасенко А.Г., Кочетков В.Н., Чекмарьова Е.Н. [6, 7, 13] вважають, що найбільш точно економічний зміст лізингу виражає його визначення саме як комплексу майнових відносин, пов'язаних з передачею майна у тимчасове користування на основі його придбання та наступної здачі у довгострокову оренду. Цей комплекс окрім власне договору лізингу включає й інші договори, зокрема договір купівлі–продажу та договір займу. Для лізингу властиве складне поєднання цих договорів та взаємопроникнення виникаючих при їх укладанні відносин.

Деякі дослідники намагаються надати комплексне тлумачення поняття лізингу, максимально охопивши усі його прояви.

Так Горемикін В.А. [5] визначає лізинг як систему підприємницької діяльності, що включає в себе як мінімум три види організаційно-економічних відносин: орендні, інвестиційні та торгові, зміст кожного з яких окремо повністю не вичерпує сутності специфічних майново-фінансових лізингових операцій.

Більш лаконічне, але змістовне визначення надає Вишнякова І.[2]: лізинг

– інвестиційно-підприємницький спосіб реалізації відносин власності із застосуванням кредитно-орендного інструменту.

Проведений огляд поглядів на сутність лізингу доводить, що будь-яке визначення лізингу лише з однієї позиції є обмеженим і не може врахувати всіх форм прояву цього досить складного й багатогранного економічного явища, яке належить до підприємницької діяльності більш високого рівня ніж оренда та кредит. Тому виникає необхідність у розробці певного підходу, який зміг би максимально охопити усі боки прояву лізингу. На нашу думку таким може стати підхід щодо розгляду лізингу, виходячи із розуміння форми та змісту лізингових відносин по відношенню до кожного з учасників лізингового процесу, що дозволить поєднати існуючі трактування поняття лізингу.

Для адекватного розуміння сутності лізингу для кожного з учасників лізингового процесу, розглянемо зміст та конкретні організаційні форми його практичного втілення для продавця, лізингодавця та лізингоодержувача.

Виходячи з філософського трактування дефініцій “змісту” та “форми”, на наш погляд, під змістом лізингу слід розуміти значення лізингу для суб’єкта лізингових відносин, а під формою – реалізацію лізингових відносин. Так із розглянутих визначень лізингу надамо прояв змісту та форми лізингу для кожного з учасників лізингового процесу.

Спочатку на основі розглянутих вище визначень лізингу ми склали матрицю, яка відображає зв’язок кожного визначення з кожним окремим суб’єктом лізингових відносин (рис. 1).

Далі визначили характеристики лізингу з позиції змісту та форми прояву для кожного з учасників (рис. 2). Слід відзначити таку особливість: по змісту лізинг виступає для кожного суб’єкта лізингу індивідуально, а по формі він проявляється у взаємодії суб’єктів один з одним. Так по формі лізинг проявляється при взаємодії продавця з лізингодавцем та лізингодавця з лізингоодержувачем.

Розглянемо лізинг по змісту: на нашу думку, для продавця лізинг виступає певним інструментом збуту, для лізингодавця – видом підприємницької ді-

яльності, а для лізингоодержувача – методом фінансування.

Лізинг як	Продавець	Лізингодавець	Лізингоодержувач
інструмент реалізації			
вид підприємницької діяльності			
метод фінансування			
спосіб придбання			
вид інвестиційної діяльності			
оренда			
кредит			
комплекс економіко-правових відносин			
комплекс майнових відносин			
господарська операція			

Рисунок 1. Матриця визначень лізингу по відношенню до суб'єктів лізингових відносин

У відносинах продавця з лізингодавцем лізинг проявляється у формі купівлі-продажу обладнання, а у відносинах лізингодавця з лізингоодержувачем, пов'язаних з тимчасовим використанням обладнання, лізинг по формі може виступати як найом, оренда, продаж з відстрочкою, кредит.

Спільним для всіх трьох суб'єктів лізингу є те, що для всіх них лізинг постає як комплекс майнових відносин, які виникають у зв'язку із виконанням договору лізингу, та який, як було розглянуто вище, складається з двох елементів: відносин, пов'язаних з купівлею продажем, та відносин у зв'язку з тимчасовим використанням обладнання.

Підводячи підсумки з огляду на вищезазначене, надамо визначення лізингу з позицій кожного з учасників лізингових відносин.

Так, на нашу думку, для продавця обладнання лізинг виступає певним ін-

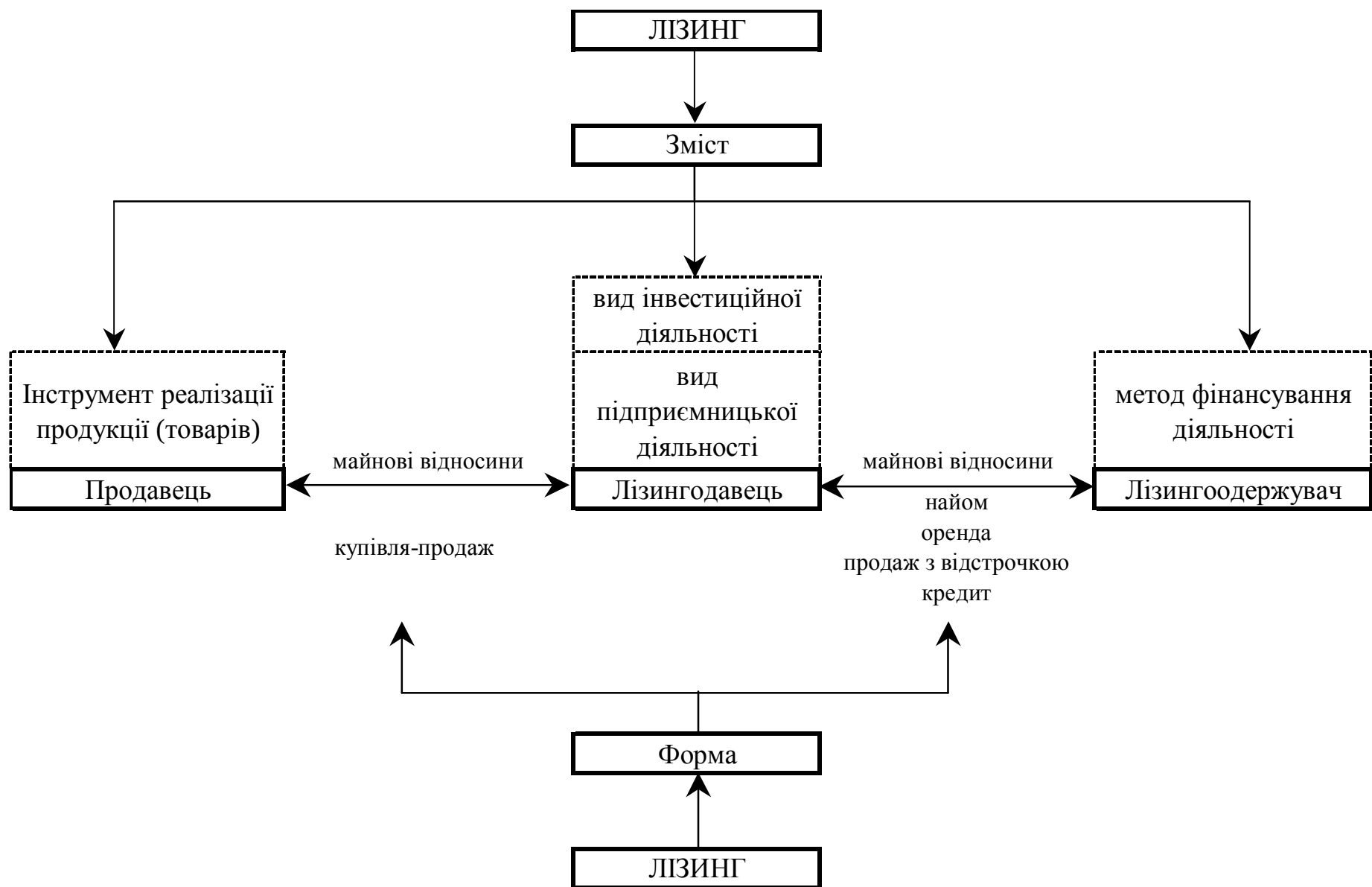

Рисунок 2. Схема прояву сутності лізингу по змісту та формі відносно суб'єктів лізингових відносин

струментом збуту своєї продукції (товарів) лізингодавцю та переданню його у використання лізингоодержувачу. Розглядаючи лізинг як інструмент збуту продукції (товарів) ми виходили з того, що по-перше дослідниками виділяється такий вид лізингу як лізинг, що сприяє збуту. В його основі покладена ідея про те, що раз в основі будь-якої лізингової угоди лежить потреба невідомого спочатку для лізингової компанії клієнта в деякому обладнанні, то збут лізингової послуги варто зосередити там же, де відбувається збут самого обладнання, тобто у його продавця. По-друге, лізингові компанії у своїй діяльності мають справу з багатьма продавцями обладнання, а з деякими зазвичай мають давні партнерські відносини, що є вигідним для обох сторін. Для продавця та лізингової компанії це несе наступні переваги:

З боку лізингодавця ми розглядаємо лізинг як вид підприємницької діяльності, який полягає в інвестуванні коштів у купівлю майна та переданні його у користування лізингоодержувачу на певних умовах. Трактуючи лізинг як виду підприємницької діяльності засновано на тому, що для багатьох компаній, які здійснюють лізингові операції, лізинг є основним видом діяльності, який виступає основним джерелом доходу таких компаній. До того ж класифікатором видів діяльності лізинг визначається як вид посередницької діяльності, що по суті є видом підприємницької діяльності.

Для лізингоодержувача лізинг виступає методом фінансування основних фондів, що має ознаки найма, оренди, продажу з відстрочкою, кредиту на купівлю обладнання для вирішення виробничих проблем на визначений строк за встановлену плату. Слід зазначити, що ми не ототожнюємо лізинг з наймом, орендою, кредитом, продажем з відстрочкою, а зосереджуємо увагу на деяких схожих елементах цих відносин.

Лізинг дозволяє лізингоодержувачу, за відсутності коштів на придбання, отримати у власне користування визначене ним нове обладнання, тим самим оновити виробничий потенціал за мінімальних первинних витрат. Саме це дозволяє нам розглядати лізинг як метод фінансування.

IV. Висновки. Таким чином, наукова новизна нашого дослідження поля-

гає у розробці комплексного підходу розуміння сутності лізингу з позицій суб'єктів лізингових відносин. Запропонований підхід дозволяє поєднати різні точки зору у розкритті такої категорії як лізинг та всебічно підійти до розуміння його прояву. Даний підхід відповідає вимозі, яка висловлюється все більшою кількістю дослідників, згідно з якою необхідно комплексно підходити до розгляду сутності лізингу, максимально охоплюючи всі його багатогранні прояви.

Теоретичне та практичне значення досліджень полягає у можливості на основі виділення лізингу для кожного суб'єкта лізингових відносин проводити подальші дослідження різних аспектів лізингу до окремо взятих суб'єктів, що дозволяє виробити індивідуалізовані підходи як до застосовування лізингу у своїй діяльності продавця та лізингоодержувача, так і для зайняття лізинговою діяльністю лізингодавця.

У подальших наших роботах ми продовжимо дослідження лізингу з позиції лізингоотримувача, зосередивши увагу на можливості застосування лізингу як методу фінансування необоротних активів на підприємствах торгівлі, визначенні ефективності такого впровадження, вироблені до нього певних підходів та рекомендацій.

Література

1. Васильєв Н.М. Лизинг как механизм развития инвестиций и предпринимательства. – М.: Дека, 1999. – 179 с.
2. Вишнякова І. Теоретичні аспекти визначення поняття лізинг // Вісник Академії митної служби України. – №4. –2002. – С.22-30
3. Газман В.Д. Финансовый лизинг. – М.: ГУ ВШЭ, 2003. – 319 с.
4. Гончарова Н.В. Лізинг як форма ефективної підтримки малого підприємництва // Актуальні проблеми економіки. – №2. – 2002. – С. 7-12
5. Горемыкин В.А. Лизинг. – М.: Дашков и К, 2003. – 942 с.
6. Ивасенко А.Г. Лизинг: экономическая сущность и перспективы развития. – Новосибирск: НГАЭиУ, 1997. – 40 с.
7. Кочетков В.Н. Организация лизинговых операций. – К.: ЕУФИМБ, 2000. –

103 с.

8. Кузьмин В. Лизинговые операции // Бизнес-информ, – № 13-14. – 1999.
9. Лещенко М.И. Основы лизинга. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 334 с.
10. Міщенко В.І. Основи лізингу. – К.: Знання, 1997. – 139 с.
11. Сологубова Л. Лизинг и банковское кредитование: Сравнительный анализ // Бизнес-информ. №11/12. – 2000. – С.56-57
12. Трач В.П. Лізинг: теоретичні аспекти та практика. – Львів: Львівська політехніка, 1999. – 435 с.
13. Чекмарева Е.Н. Лизинговый бизнес. – М.: Экономика, 1994. – 127 с.
14. Черваньов Д.М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств. – К.: Знання-Прес, 2003. – 622 с.
15. Штельмах В. Лізинг и банковский кредит на приобретение основных фондов: сравнение эффективности // Фінанси – №8. – 1999. – С. 19-21